

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний педагогічний університет ім. А.С. Макаренка

ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ НА ОСНОВІ ЦІННОСТЕЙ ОЛІМПІЗМУ

Методичні рекомендації для педагогів-організаторів і вчителів щодо
реалізації аксіологічного компонента олімпійської освіти школярів

Суми
Видавництво Сум ДПУ ім. А.С. Макаренка
2009

УДК 373.5.04(075.3)

ББК 74.200.2

В 54

Друкується згідно з рішенням Вченої ради
Сумського державного педагогічного
університету ім. А.С. Макаренка

Укладач: к. фіз. вих., доц. кафедри БОФК СумДПУ
ім. А.С. Макаренка **О.А. Томенко**

Рецензенти:

Приступа Є.Н. – ректор Львівського державного університету
фізичної культури, доктор педагогічних наук, професор;

Кудренко А.І. – ректор Сумського державного педагогічного
університету ім. А.С. Макаренка, кандидат педагогічних наук, професор.

В54 Виховання школярів на основі цінностей олімпізму : Методичні
рекомендації для педагогів-організаторів і вчителів /
[укл. О.А. Томенко]. – Суми : Видавництво СумДПУ
ім. А.С. Макаренка, 2009. – 36 с.

У методичних рекомендаціях розглянуто шляхи реалізації проекту
“Пізнай олімпійські цінності”, що розроблений з метою сприяння
поглибленому засвоєнню школярами цінностей та ідеалів олімпізму.
Запропоновані умови реалізації проекту дозволяють застосувати його в
межах конкретної школи або на загальнодержавному рівні.

Для педагогів-організаторів і вчителів загальноосвітніх шкіл, які
працюють у напрямку олімпійської освіти школярів.

УДК 373.5.04(075.3)

ББК 74.200.2

ЗМІСТ

Передмова.....	4
Розділ 1. Структурні компоненти процесу виховання школярів	5
Розділ 2. Олімпійська освіта як ефективний інструмент формування ціннісного потенціалу школярів.....	12
Розділ 3. Проект “Пізнай цінності олімпізму”	20
3.1. Базові характеристики проекту	21
3.2. Збір і презентація інформації про ситуації	24
3.2.1. Збір інформації про ситуації.....	24
3.2.2. Як описати випадок (ситуацію)	24
3.2.3. Вимоги до ситуацій, що обираються.....	25
3.2.4. Вимоги до діяльності та особистості педагога	26
3.3. Шляхи реалізації проекту на загальнодержавному рівні	27
Термінологічний словник	32
Література	33
Додаток.....	35

Передмова

Зміна моральних ідеалів наприкінці ХХ століття, поява вільної ринкової економіки змінили вектор соціальної адаптації молоді, примусили педагогів почати пошук виходу з глибокої кризи освіти. Деякі з них обрали найлегший шлях, створюючи ліцеї, гімназії та коледжі класичного зразка, інші почали пошук власних педагогічних нововведень, пропонуючи авторські програми, що можуть бути ефективними за сучасних умов.

На думку І.Д. Бека, розвиток гуманної, вільної і відповідальної особистості безпосередньо пов'язаний із системою її духовних цінностей, що протистоять утилітарно-прагматичним цінностям. Він уважає, що про духовну цінність можна говорити лише тоді, коли ми ставимо запитання: "Заради чого здійснюється діяльність людини?" або "У чому досягнення нею тих чи інших цілей, програм, намірів?". Ці питання може задавати собі і сама людина, яка завжди усвідомлює свої духовні цінності на противагу різним особистісним смислам, які далеко не завжди мають усвідомлений характер [3].

Повністю погоджуючися з І.Д. Бехом щодо доцільності виділення досвіду емоційно-ціннісного ставлення в окремих компонентах змісту освіти, вважаємо за доцільне зробити деякі уточнення і визначити певні проблеми, які вимагають вирішення. Найбільш чітко зорієнтований на формування ціннісних основ життєдіяльності школяра особистісний (особистісно зорієнтований) підхід, який містить завдання розвитку цінностей (відкриття в об'єктах та предметах навколишнього світу, навчальних предметах індивідуальних особистісних смислів) є пріоритетним напрямом освіти і виховання, що сприяє гуманізації всіх сфер суспільного життя.

Згаданий вище підхід передбачає висунення на перше місце елементарної уваги до учнів, турботи про їх індивідуальні потреби та інтереси. У процесі навчання і виховання важливе місце посідають гуманістичні цінності. Педагогічна спадщина видатного педагога-гуманіста В.О. Сухомлинського яскраво відображує приклади такого підходу. Він узяв мораль і етику за основу духовного життя дитини, а інтелектуальний та фізичний розвиток, трудове та естетичне виховання поставив у пряму залежність від ціннісних орієнтацій, ціннісного світосприймання як корінь духовності взагалі, проголосив найвищою цінністю виховання дитини її унікальність та неповторність, побудував усю навчально-виховну роботу на емоційно-моральних, естетичних імперативах та цінностях [17].

Розділ 1. Структурні компоненти процесу виховання школярів

Сучасна теорія і методика виховання школярів містить цілу низку складових. Серед них моральне виховання, що являє собою формування моральних переконань, розвиток моральних якостей і звичок поведінки людини в суспільстві. У загальній системі виховання моральне виховання має провідне значення.

Завданнями морального виховання є:

- формування моральної свідомості (тобто моральних понять, поглядів, суджень, оцінок), ідейної переконаності і мотивів діяльності, що збігаються з нормами високої моралі;
- формування моральних почуттів (любви до Батьківщини, гуманізму, почуття колективізму, дружби, почуття непримиренності до порушень моральних норм тощо);
- формування моральних якостей, звичок дотримання етичних норм, навичок суспільно виправданої поведінки (поваги до результатів праці і предметів духовної та матеріальної культур, поваги до батьків і старших, чесності, скромності, сумлінності та ін.);
- виховання вольових рис та якостей особистості (сміливості, рішучості, мужності, волі до перемоги, самовладання тощо).

Методи морального виховання містять:

- переконання у формі роз'яснення встановлених норм поведінки, що склалися, традицій;
- бесіди, якщо трапляються провини;
- диспути на етичні теми;
- наочний приклад (насамперед, гідний приклад педагога);
- практичне привчання (постійно, наполегливо тренувати дисципліновану та культурну поведінку, точне дотримання правил, традицій, доки ці норми не стануть звичними; докладати значних і тривалих зусиль, яких найчастіше вимагають тренувальні навантаження і змагання);
- заохочення: схвалення, оголошення подяки, нагородження

грамотою тощо;

- сприяння виконанню обов'язків помічника вчителя, нарахування команді заохочувального очка під час підбиття підсумків змагань та ін.;
- покарання за провину: зауваження, догана, обговорення на зборах колективу тощо.

Наступною складовою виховання є розумове виховання, у змісті якого можна розрізнити дві сторони: освітню і виховну. Освітня полягає в передачі знань. При цьому мислення розвивається в двох напрямках: як відтворююче (репродуктивне) і як продуктивне (творче). Відтворююче мислення полягає в осмисленні своїх дій після інструктивних указівок педагога. Виховна сторона розумового виховання полягає в розвитку таких інтелектуальних якостей, як кмітливість, зосередженість, допитливість, швидкість мислення тощо.

Отже, основними завданнями розумового виховання є:

- збагачення знаннями і формування на цій основі осмисленого відношення до своєї діяльності, сприяння формуванню наукового світогляду;
- розвиток розумових здібностей (здібності до аналізу й узагальнення, швидкості мислення), пізнавальної активності і творчих проявів у руховій діяльності;
- стимулювання розвитку потреби і здібностей до самопізнання і самовиховання.

Засобами розумового виховання є насамперед заняття. Їх зміст та обсяг визначаються програмами для загальноосвітніх шкіл, ліцеїв. Крім того, до засобів розумового виховання відносять спеціально організовані проблемні ситуації у процесі занять, які вимагають розумових операцій (прийом і переробка інформації, аналіз, ухвалення рішення тощо).

До методів розумового виховання відносять:

- опитування з опрацьованого матеріалу;
- спостереження і порівняння;
- аналіз і узагальнення досліджуваного матеріалу;
- критичну оцінку й аналіз рухових дій.

Не менш важливою складовою виховання школяра є естетичне виховання, що покликане формувати у людей широкі естетичні потреби.

При цьому важливо не тільки сформувати здатність насолоджуватися, розуміти красу в її різноманітних проявах, але й головним чином виховати здатність втілити її в реальних діях і вчинках. Мова йде про розвиток естетичної активності особистості насамперед у практичній діяльності, житті.

Перед естетичним вихованням постають такі специфічні завдання:

- виховання естетичних почуттів і смаків;
- виховання естетичних оцінок тіла і рухів людини;
- виховання умінь знаходити й оцінювати прекрасне в поведінці товаришів і в навколишньому середовищі.

До засобів естетичного виховання відносяться свята і виступи, природні і гігієнічні умови, а також спеціальні засоби художнього виховання у процесі занять (використання музики і творів мистецтва) тощо.

Естетичне здійснюється з використанням наступних методів:

- емоційно-виразне пояснення вправ, образне слово;
- технічно зроблений та емоційно-виразний показ, який би викликав почуття милування прекрасним;
- надихаючий приклад у діях і вчинках;
- практичне привчання до творчих проявів краси в руховій діяльності.

Традиційною складовою виховного процесу школярів є трудове виховання, оскільки ставлення до праці є одним із найважливіших критеріїв вихованості особистості. Ставлення до праці характеризується стійкістю щодо дотримання вимог дисципліни, виконанням виробничих завдань, проявом ініціативи у праці, особистим внеском у досягнення колективної праці. У процесі шкільних занять змістом трудового виховання є навчальна робота, елементарні трудові процеси з обслуговування занять, суспільно корисна праця у вигляді шефства над певною установою, підприємством.

Перед трудовим вихованням постають такі завдання:

- виховання працьовитості;
- формування свідомого ставлення до праці;
- оволодіння елементарними трудовими вміннями і навичками.

До специфічних методів трудового виховання у процесі виховання відносяться: практичне привчання до праці; бесіда; оцінка результатів праці; приклад зразкової праці.

У літературі під методами виховання взагалі прийнято розуміти певні способи однорідного педагогічного впливу на учнів або взаємодії з ними з метою формування і розвитку в них якостей, необхідних для успішного виконання соціальних ролей і досягнення особистісно значущих цілей.

Кожен із методів виховання спрямований на вирішення специфічних завдань, обумовлених метою виховання, а також особливостями суб'єктів виховання. Надаючи виховний вплив на людину, кожен метод виховання виконує цілком визначені функції і має властивості переважного розвитку певних якостей. Будь-який метод виховання містить сукупність властивих лише йому засобів і прийомів педагогічного впливу, за допомогою яких вирішуються характерні для певного методу виховні завдання.

Основу методів виховання становлять засоби і прийоми, що пов'язані між собою на практиці і застосовуються тільки в поєднанні. У системі методів виховання не можна розглядати кожен конкретний метод як універсальний, окремо від інших. Тільки застосування сукупності методів виховання в їх технологічному взаємозв'язку дозволяє досягти виховної мети. Жоден метод виховання, узятий ізольовано, не може забезпечити формування самосвідомості, переконань і високих моральних якостей. Інакше кажучи, жоден із методів не є універсальним і не вирішує всіх завдань виховання.

Найбільш дієвими методами виховання є:

- традиційно прийняті (переконання, вправа, заохочення, примус і приклад);
- інноваційно-діяльнісні, що зумовлені впровадженням нових виховних технологій (модельно-цільовий підхід, проектування, алгоритмізація, творча інваріантність тощо);
- неформально-міжособистісні (здійснюються через людей, які є авторитетними, наприклад, з числа друзів і близьких);
- тренінгово-ігрові, що забезпечують оволодіння індивідуальним і

груповим досвідом, а також корекцію поведінки і дій у спеціально заданих умовах (соціально-психологічні тренінги, ділові ігри та ін.);

– рефлексивні (що базуються на індивідуальному переживанні, самоаналізі й усвідомленні власної цінності в реальній дійсності).

У вітчизняній педагогіці головним методом виховання є метод переконання, тому що він відіграє визначальну роль у формуванні найважливіших якостей людини, наприклад, наукового світогляду, свідомості і переконаності.

Метод переконання полягає у роз'ясненні норм поведінки, встановленні, сформованих традицій, а за наявності певних провин з'ясуванні їх аморальної сторони з метою її усвідомлення і попередження в майбутньому. У процесі застосування методу переконання використовуються два основних, нерозривно пов'язаних засоби: переконання словом і переконання справою.

Найбільш розповсюдженими прийомами і засобами переконання словом є: роз'яснення, доказ, спростування, порівняння, зіставлення, аналогія, посилення на авторитет тощо. Переконання словом повинно органічно поєднуватися з переконанням справою, практикою. Під час переконання справою найбільш часто використовуються такі прийоми: показ цінності і значущості її дій і вчинків; доручення практичних завдань, що сприяють подоланню сумнівів, помилкових поглядів; аналіз життєвих явищ, що спростовують хибні погляди, особистий приклад та ін.

Метод вправи дозволяє кожному педагогу та учню швидше досягти бажаної мети: поєднати слово і справу, сформувати стійкі якості і риси характеру. Його сутність полягає в організації повсякденного життя і діяльності учнів, що зміцнює їх свідомість, загартовує волю, сприяє формуванню звичок правильної поведінки.

Вправа як спеціальна, багаторазово повторювана людиною діяльність необхідна для вдосконалення навичок поведінки у різних ситуаціях і як результат підвищення свідомості. Вправа у вихованні відрізняється від вправи в навчанні. У першому випадку вона зв'язана з одночасним підвищенням свідомості, у другому - спрямована на відпрацювання навичок і вмінь до автоматизму, тоді роль свідомості в діях дещо знижується.

Для вдосконалення моральних та інших професійно важливих якостей велике значення має системний підхід до вправ, що містить послідовність, плановість, регулярність. Треба не тільки роз'яснювати, але й постійно, наполегливо навчати учнів дисциплінованій, культурній поведінці, у точному дотриманні традицій, доки вони не стануть звичними.

Інший метод має назву "наочний приклад". Сутність цього методу полягає у цілеспрямованому і систематичному впливові особистим прикладом, а також усіма іншими видами позитивних прикладів, що є зразком для наслідування, основою для формування ідеалу поведінки і засобом самовиховання.

Виховна сила прикладу ґрунтується на природному прагненні людей до наслідування, особливо молодих. Приклад легше сприймається і засвоюється тоді, коли він взятий з відомої всім сфери діяльності, наприклад, спортивної. Як виховні приклади педагог використовує випадки з життя колективу, високі спортивні досягнення окремих співвітчизників або земляків, учнів у результаті багаторічної і завзятої праці на тренуваннях, приклади прояву високих моральних якостей видатними спортсменами на відповідальних міжнародних змаганнях, тощо.

У виховній роботі варто більше використовувати позитивні приклади. Якщо застосовувати негативний, то треба вміло показати його аморальну сторону, щоб викликати осуд з боку учнів.

Метод заохочення. Заохочення являє собою специфічну упорядковану сукупність прийомів і засобів морального і матеріального стимулювання. Моральне і матеріальне заохочення активно допомагають людині усвідомити ступінь праці щодо досягнення загального завдання, осмислити свою поведінку, "закріпити" позитивні риси характеру, корисні звички.

До заохочень відносять: схвалення, похвалу педагога у процесі занять, нагородження грамотою тощо.

Під методом покарання (примусу) розуміють систему засобів і прийомів впливу на учнів, що порушують закони, норми моралі, з метою виправлення їх поведінки і спонукання сумлінно виконувати свої обов'язки.

Покарання за провину застосовується для того, щоб той, хто провинився, зрозумів свою помилку. Воно може бути у вигляді осуду провини (зауваження педагога, зроблене відразу або пізніше), винесення догани, накладення дисциплінарного стягнення тощо. Міра покарання повинна відповідати провині. Тому необхідно глибоко розібратися в сутності провини, з'ясувати її мотиви, обставини, за яких вона була зроблена, попередню поведінку людини, особливості її особистості. Усе це дозволяє правильно оцінити порушення і визначити міру покарання, що надасть найбільший виховний вплив.

Для визначення міри покарання дуже важливо знати, як той, хто провинився ставиться до зробленого, як він оцінює і як реагує на стягнення. Адже даремно кажуть, що визнання помилки – половина її виправлення.

Покарання за провину справляє вплив тільки тоді, коли воно застосоване правильно, з урахуванням характеру провини та її впливу на оточуючих.

Розділ 2. Олімпійська освіта як ефективний інструмент формування ціннісного потенціалу школярів

Підвищення ефективності системи виховання повинно здійснюватися не тільки за рахунок кількісних змін, але й через якісне покращання змісту і спрямованості виховання від традиційних форм до застосування розширеного кола засобів (освітня, виховна та оздоровча робота не тільки з учнями, але й з батьками, урахування їх інтересів і зацікавлень).

Привиття специфічних цінностей через процес навчання має сприяти реалізації важливих функцій освіти – формуванню світогляду, вихованню загальнолюдських та особистісних якостей, духовному та етичному вихованню.

Деякі дослідники розробили низку класифікацій цінностей: за об'єктом використання (матеріальні, матеріально-духовні); за метою використання (егоцентричні, альтруїстичні); за рівнем узагальнення (абстрактні, конкретні); за способом вияву (ситуативні, нестійкі та пролонговані, стійкі); за характером включення до діяльності (термінальні, інструментальні); за змістом діяльності (пізнавальні, предметно-перетворюючі); за власним змістом (естетичні, наукові, релігійні); за соціальною приналежністю (особисті, групові, колективні, суспільні, національні, загальнолюдські).

Зміст духовних цінностей був розкритий М.Й. Боришевським. Учений відносить до складу духовних цінностей моральні, громадянські, світоглядні, екологічні, естетичні, інтелектуальні і валеологічні. З його точки зору, валеологічні цінності виявляються у серйозному, відповідальному ставленні особистості до свого фізичного і психічного здоров'я [4].

Згідно з іншою класифікацією на сучасному етапі розвитку фізкультурного середовища автори умовно поділяють усі цінності на суспільні та особисті (індивідуальні). На думку В.К. Бальсевича [2] серед суспільних слід виділити такі: загальний рівень знань про методи і засоби розвитку і вдосконалення фізичного потенціалу людини, організації фізичної активності, громадську думку, рівень престижу фізичної

культури, рівень активності суспільства у галузі фізичної культури. До групи особистісних цінностей відносять: знання людини про правила фізичної підготовки, методи організації фізичної активності, засоби фізичного самовдосконалення, закономірності функціонування організму, про естетичні цінності рухової діяльності, характер та структуру мотивів, що спонукають до рухової активності людини. Перша група визначає форму організації фізкультурної освіти, а друга – зміст процесу навчання.

Цінності фізичної культури є головною детермінантою фізичної культури у сучасній школі. Фізична культура як суспільне явище всебічно охоплюється шкільною фізичною культурою як навчально-прикладною дисципліною включаючи визначення комплексу цінностей, що засвоюються учнями, організацію навчального процесу з передачі цінностей та досягнення школярами певного рівня фізкультурної освіченості як кінцевого результату процесу фізкультурної освіти.

Однією з найбільш важливих складових серед розмаїття загальнолюдських та гуманістичних цінностей, що ефективно використовуються у процесі виховання дітей та молоді, є цінності олімпізму, які реалізуються через олімпійську освіту. Упровадження форм та засобів олімпійської освіти у шкільну освіту відбувається у двох напрямках: у межах навчального процесу та у позаурочний час. У межах навчального процесу освіта і виховання можуть здійснюватися на пізнавальному (теоретичному) і фізкультурно-оздоровчому рівнях. Доцільно до більшості навчальних дисциплін (історія, математика, правознавство, географія, валеологія, біологія) включати розділи, присвячені олімпійській тематиці. Педагоги можуть доповнювати матеріал конкретними фактами, датами, подіями з історії розвитку античних і сучасних Ігор Олімпіад, розповідями про олімпійських чемпіонів, діячів науки, мистецтва, філософів, які зробили вагомий внесок у розвиток олімпійського руху, розповідями про системи фізичного виховання Стародавньої Греції (Спарта, Афіни), про олімпійські види спорту в динаміці їх розвитку, про пам'ятники архітектури, твори мистецтва, що мають відношення до історії розвитку Олімпійських ігор; про роль сучасного олімпійського руху в боротьбі за мир; про закони і правила сучасного

олімпійського руху – Олімпійську хартію.

Завдання фізкультурно-оздоровчого рівня: сформувані у дітей принципи здорового способу життя, залучити їх до активних занять оздоровчо-рекреаційним спортом з метою фізичного вдосконалення, зміцнення фізичного і психічного здоров'я. Проведення малих Олімпійських ігор буде сприяти не тільки фізичному вдосконаленню, але й ознайомить дітей з олімпійським церемоніалом. Про те, що втілення олімпійської освіти повинно проводитися не тільки і не стільки на уроках, безпосередньо пов'язаних з фізичною культурою і спортом, але і в межах інших навчальних дисциплін, відзначали багато вчених і фахівців [1].

Щодо цього в системі олімпійської освіти необхідна реалізація завдань з розвитку у дітей [14]:

- інтересу до спорту, Олімпійських ігор та олімпійського руху;
- прагнення бути учасником олімпійського руху, пропагувати ідеї олімпізму та сприяти його розвитку;
- потреби в систематичних заняттях спортом, прагнення до високих спортивних результатів та участі в олімпійських змаганнях відповідно до принципів “чесної гри”;
- орієнтації на всебічно і гармонійно розвиненого олімпійського атлета, що обирається як ідеал та повною мірою відповідає девізу, сформульованому П'єром де Кубертенем: “Піднесений дух у розвинутому тілі!”;
- потреби в активних заняттях спортом, здоровому способі життя, гармонійному і всебічному розвитку, удосконаленні як фізичних, так і духовних якостей.

Один із провідних елементів, навколо якого існує олімпізм та олімпійський рух, – давньогрецький ідеал “калокагатії” – ідеал гармонії розуму, тіла і духу, що витримав випробування часом і є своєрідною моделлю сучасної людини, близької до досконалості. Іншими складовими, що ідентифікують олімпізм як своєрідну “філософію життя”, є олімпійський символ, олімпійський прапор, олімпійське гасло, олімпійська емблема, олімпійський гімн, олімпійський вогонь, олімпійський смолоскип, а також принципи і цінності, які пропагуються Міжнародним олімпійським комітетом [11].

Фундаментальними принципами олімпізму, які закріплені у Олімпійській хартії (1999), традиційно вважаються такі:

1. Сучасний олімпізм був задуманий П'єром де Кубертенем, за чією ініціативою в червні 1894 року у Парижі відбувся Міжнародний атлетичний конгрес. 23 червня 1894 року самозаснувався Міжнародний олімпійський комітет (МОК). У серпні 1994 року в Парижі відбувся XII конгрес, – Олімпійський конгрес століття, – який одержав назву "Конгрес єдності".

2. Олімпізм являє собою філософію життя, що звеличує та об'єднує в гармонійне ціле якості тіла, волі та розуму. Поєднуючи спорт з культурою та освітою, олімпізм намагається створити спосіб життя, який базується на радості від зусилля, освітній цінності доброго прикладу та повазі до універсальних фундаментальних етичних принципів.

3. Мета олімпізму полягає в тому, щоб скрізь поставити спорт на служіння гармонійному розвитку людини з наміром підтримати встановлення мирного суспільства, яке зацікавлене в збереженні людської гідності. З цією метою олімпійський рух залучається, єдино або в співпраці з іншими організаціями та в межах своїх засобів, до дій, які сприяють миру.

4. Олімпійський рух, яким керує МОК, походить від сучасного олімпізму.

5. Під верховною владою МОКу олімпійський рух об'єднує організації, атлетів та інших осіб, які погоджуються керуватись Олімпійською хартією. Мірилом належності до олімпійського руху є визнання МОКом. Організація та керування спортом повинні контролюватись незалежними спортивними організаціями, які такими визнаються.

6. Мета олімпійського руху полягає в тому, щоб робити внесок у побудову мирного та кращого світу, виховуючи молодь засобом спорту, яким вона займається, без будь-якої дискримінації та в олімпійському дусі, що вимагає взаєморозуміння разом з духом дружби, солідарності та чесної гри.

7. Діяльність олімпійського руху, що охоплює п'ять континентів і символізується п'ятьма сплетеними кільцями, є універсальною та

постійною. Вона досягає своєї вершини, коли збирає разом атлетів світу на величезному спортивному фестивалі.

8. Заняття спортом становлять право людини. Кожна особистість повинна мати можливість займатися спортом відповідно до його (або її) потреб.

9. Олімпійська Хартія становить кодифікацію фундаментальних принципів, правил та норм, що приймаються МОКом. Вона керує організацією та діяльністю олімпійського руху та обумовлює умови для святкування Олімпійських ігор.

Аксіологічну основу олімпійського руху становлять базові норми і цінності олімпізму, які майже повно висвітлені в Олімпійській хартії [11] та Кодексі честі олімпійця України [9]. Їх розуміння і сприйняття є обов'язковим атрибутом людини зі стилем життя, що відповідає ідеалам олімпізму. До них відносять: - врівноваженість якостей тіла, волі і розуму;

- поєднання спорту з культурою та освітою;
- дотримання способу життя, який ґрунтується на радощах, набутих з допомогою власних зусиль;
- сприяння утвердженню мирного суспільства;
- повагу до людської гідності;
- розбудову мирного, кращого світу завдяки вихованню молоді засобами спорту;
- відсутність будь-якої дискримінації;
- взаєморозуміння між націями в дусі дружби та чесної гри;
- повагу до загальних етичних засад (шляхетності, чесності, віри, надії, любові, справедливості, стриманості, доброзичливості, поваги до батьків, розуміння особливої ролі жінок у суспільстві, уміння гідно переносити поразку й образу, допомоги ближньому, звички ділитись надбаннями з оточуючими);
- почуття колективізму, натхнення, ентузіазму, хоробрість, воля, прагнення вчитись і самовдосконалюватись, самоконтроль, упевненість у собі, уміння працювати з максимальною віддачею;
- неприпустимість злоби і неправди у ставленні до суперників, гніву, заздрості, зажерливості, лінивства, проявів пияцтва, наркоманії, бродяжництва, байдужості, насильства та інших аномальних явищ.

Основними організаціями, що становлять основу олімпійського руху, є Міжнародний олімпійський комітет, Олімпійська солідарність, національні олімпійські комітети, міжнародні спортивні федерації, але слід відзначити, що більшість з них головним чином сконцентрована на спортивній діяльності. Освітня ж діяльність проводиться Міжнародною олімпійською академією, національними олімпійськими академіями. Освітні зусилля, що докладаються, мають на меті ознайомити учнів з Олімпійськими іграми та їх філософією, найчастіше пов'язані з програмою фізичного виховання або інших предметів.

Різновид спортивно-гуманістичного виховання, що пов'язаний з ідеями олімпізму, частіше за все називають термінами "олімпійське виховання" та "олімпійська освіта". Іноді використовують й інші терміни, наприклад: "виховання у дусі олімпізму", "виховання у дусі олімпійських ідеалів і цінностей", "виховання з використанням олімпійського руху" тощо [15].

Олімпійська освіта як суспільне явище бере свій початок із Стародавньої Греції. Ініціатором її відродження став громадський діяч, педагог і просвітитель П'єр де Кубертен. Ним було сформульовано концепцію сучасного олімпізму, яка припускає, що атлет не прагне перемоги за будь-яку ціну, а віддає перевагу чесному, шляхетному, лицарському поведінню у спортивних двобоях, найголовніше для нього – не перемога над суперником, а дух боротьби, подолання самого себе, своїх слабких сторін [16].

Уперше поняття "олімпійська освіта" було сформульоване у доповіді С. Фавра (Італія) у 1968 році на 8-й сесії МОА. Інтерес до олімпійської освіти в останні роки значно підвищився в багатьох країнах світу [6]. Особливого розвитку олімпійська освіта набула у 70–80-ті роки ХХ століття, коли у більшості країн світу почали проводитись глибокі теоретичні дослідження, а також були зроблені перші спроби включення олімпізму до структури освітнього процесу [13].

Інтерес до олімпійської освіти в Україні виник дещо пізніше. У 1991 році була створена Олімпійська академія України, яка активно займається пропагуванням ідей олімпізму та поширенням знань у галузі олімпійського спорту та фізичного виховання в Україні. У своїй діяльності

академія використовує науковий потенціал вищих навчальних закладів і центрів олімпійської освіти та наукових досліджень, що діють на базах спеціалізованих навчальних закладів України, і тісно співпрацює з Міжнародною олімпійською академією [12; 18; 19].

Проблема поширення серед школярів та інших верств населення певного обсягу знань про олімпізм і Олімпійські ігри стала однією з найбільш гострих. Свідченням тому є велика кількість міжнародних заходів: ювілейний XI Олімпійський конгрес у Парижі у 1994 році, Міжнародний форум “Молодь – Наука – Олімпізм” у межах Всесвітніх юнацьких ігор 1998 року в Москві, надзвичайна 110-а сесія МОК, що проходила 11–12 грудня 1999 року в Лозанні, де були ухвалені кардинальні рішення щодо реформування олімпійського руху. Сьогодні під олімпійською освітою розуміється не тільки процес вивчення та поширення олімпізму як комплексного явища, запровадженого в різних напрямках [5].

До сьогодні існують розбіжності у розумінні сутності олімпізму, його окремих філософських і теоретичних передумов, а також у визначенні структури та змісту процесу олімпійської освіти. Крім того, практично не розглядалась можливість широкої інтеграції олімпізму та масових оздоровчих технологій у систему освіти та виховання молоді. У зв'язку з цим виникла гостра необхідність розробки варіативного та диференційованого підходів до освіти особистості [6; 7].

Популяризація олімпійських ідей, реалізація олімпійської освіти серед широких верств населення, особливо серед дітей і підлітків, можливі шляхом введення до програм з різних предметів методичних рекомендацій, спрямованих на взаємозв'язок навчального матеріалу з олімпійськими ідеалами; використання диференційованого підходу у поширенні олімпійських знань; застосування спеціальних ситуаційних завдань під час підготовки педагогічних кадрів. Методологія втілення програм олімпійської освіти з метою гуманізації освітньої системи базується в основному на трьох аспектах [7]:

1. Вивчення теоретичних основ, які є в навчальних посібниках з олімпійської освіти. Вивчаючи цю тему, можна знайти відомості з історії олімпійського руху, олімпійські принципи і символи, Олімпійську хартію.

Цей навчальний матеріал включає фільми, книги, публікації, відеокасети, ігри тощо.

2. Уведення в мистецтво, що включає такі творчі заняття, як моделювання, малювання, ліплення скульптур, художня творчість, танці, пісні, музика. Започаткування у школах олімпійського музею також допомагає створенню Центру культурної творчості.

3. Організація і проведення рухової діяльності як основи олімпійської освіти. Вона включає всі види діяльності, які є змаганням або спортивною грою.

На жаль, у практичній педагогічній роботі в межах олімпійського руху спостерігається надмірне захоплення просвітницьким підходом. Часто покладаються великі надії на те, що шляхом роз'яснювальної роботи, на основі лекцій та бесід, під час "олімпійських уроків" та "олімпійських годин" за допомогою лише лозунгів і закликів вдасться вирішити проблему щодо залучення підростаючого покоління до ідеалів і цінностей олімпізму. При цьому не береться до уваги те, що реальна поведінка людини залежить не тільки від знань, але й від інших чинників, у першу чергу, від ефективності стимулювання цих орієнтацій і поведінки людини. Найголовніше полягає в тому, щоб створити реальні стимули, які б спонукали людину не тільки визнавати принципи чесної гри, гармонійний розвиток особистості та інші ідеали олімпізму, але й дійсно орієнтуватися на них у своїй поведінці, спрямовувати зусилля на їх утілення в життя [7].

На сучасному етапі олімпійська освіта повинна знайти відповіді на актуальні запитання. Серед яких: «Чи можемо ми ефективно використовувати цінності та ідеали олімпізму в навчально-виховній діяльності школярів?». Позитивна відповідь вимагає більш глибокого вивчення і поширення олімпізму як соціального явища та його складових для кращого розуміння елементів і технологій його розповсюдження.

Розділ 3. Проект “Пізнай цінності олімпізму”

Поданий у рекомендаціях проект “Пізнай цінності олімпізму”, на нашу думку, може бути достатньо ефективним у процесі виховної роботи та олімпійської освіти школярів, оскільки є засобом пізнання олімпійських ідеалів, філософії та стилю життя.

Цілі проекту:

1. Сприяння розвитку позитивного сприйняття школярами гуманістичних ідеалів і цінностей олімпізму.

2. Ознайомлення учнів із сучасними навчальними технологіями, а також методами збору та презентації інформації.

Виходячи зі змісту олімпійської тематики у навчальних програмах з різних предметів, розроблений нами проект передбачає диференціацію змісту виховної роботи відповідно до трьох вікових груп школярів: для школярів молодших (1–4), середніх (5–9) та старших (10–12) класів і складається з двох частин. Перша частина (пункти 1, 2) може бути реалізована у межах конкретної загальноосвітньої школи. Друга частина (пункт 3) ілюструє, як проект може бути впроваджений на загальнодержавному рівні із централізованим керівництвом.

Важливий інструмент проекту – це навчально-дослідницька технологія Critical Incident Technique. Уявлення про використані у ній прийоми у представленому проекті використані у модифікованому вигляді згідно із працями професорів K. Wexley і G. Latham [20].

Critical Incident Technique використовується в різних галузях, наприклад у управлінні (включаючи управління в освіті), професійних тренінгах та психології. На думку авторів, для реалізації цієї технології, попередньо підготовлена особа опитує респондентів (людей, для яких заздалегідь розроблені запитання) і просить їх пригадати пов’язані між собою події, які відображають у вказаному порядку ефективно або неефективно виконану роботу. Отримана інформація збирається та аналізується. Особливістю використання Critical Incident Technique у нашому проекті є можливість накопичення учнями інформації про життєві ситуації, поведінка людей у яких відповідає ідеалам і цінностям олімпізму. Причому зафіксовані ситуації повинні відображати не те, що

особа проявила певну рису (наприклад, толерантність або повагу до жінки), а те, що саме зробила особа, щоб продемонструвати цю рису. Отже у проекті застосовані інструменти, що дозволяють створити уявлення про ключові елементи олімпізму (цінності, ідеали, гідну поведінку) у найбільш доступній та докладній формі.

3.1. Базові характеристики проекту

Проект базується на використанні метафор та порівнянь для застосування системи олімпійських ідеалів і цінностей в освітньому контексті. Провідними характеристиками проекту є наступні:

- проект розроблений для реалізації у загальноосвітніх школах і може бути використаний у позанавчальний час. Учні запрошуються до змагань на добровільній основі;

- зусилля школярів повинні спрямовуватися заступниками директора з навчально-виховної роботи, педагогами-організаторами, класними керівниками і підтримуватися вчителями (у тому числі і вчителями фізичної культури). Ефективність роботи вищезгаданого персоналу залежатиме від кількості учнів, які беруть участь у проекті. Співвідношення “один педагог на 30 учнів” вважається нормою, але якщо є потреба, то може бути адаптоване до малокомплектних класів і шкіл;

- учням дається завдання фіксувати і робити доповіді про випадки з різних сфер життя, що пов'язані зі складовими олімпізму (принципи, цінності, ідеали...). Ми рекомендуємо використати, наприклад, такий поділ цінностей: для молодших школярів – випадки прояву людьми чесності, хоробрості, доброзичливості, поваги до батьків, звички ділитися надбаннями з оточуючими, допомоги ближньому; для школярів середнього шкільного віку – випадки, що ілюструють дотримання здорового способу життя, справедливості, почуття колективізму, прагнення вчитися і самоудосконалюватися, самоконтроль, упевненість у собі, протидію проявам пияцтва, наркоманії, бродяжництва, байдужості, насильства; для школярів старшого шкільного віку – випадки прояву людьми врівноваженості якостей тіла, волі і розуму, сприяння утвердженню мирного суспільства, взаєморозуміння між націями в душі

дружби, чесної гри, любові, розуміння особливої ролі жінок у суспільстві, уміння гідно переносити поразку й образу;

– інформація про життєві ситуації може бути зібрана крім учнів окремими особами, які їм допомагають, з-поміж спортсменів, педагогів або посадовців, що працюють у сферах, обраних учнями;

– етапи реалізації проекту:

I етап (I семестр або половина семестру, чверть навчального року). Під загальним керівництвом заступника директора з виховної роботи школярів інформують про мету і завдання заходів, ділять на групи, наприклад, за класами або потоками, ознайомлюють з провідними етапами, якими їм необхідно просуватися; згідно із проектом для кожної вікової групи обираються для засвоєння три–п'ять (залежно від кількості класів та потоків) цінностей олімпізму, з-поміж найбільш відомих; кожна з вікових груп (класів) під керівництвом відповідальних педагогів-організаторів та класних керівників отримує завдання збирати інформацію про випадки та життєві ситуації, поведінка людей у яких відповідає тій чи іншій з обраних цінностей олімпізму, обговорює їх і коментує корисність кожного випадку. В додаток, школярам дається завдання відсилати листи або телефонувати людям, які допомагали у збиранні інформації для висловлення своєї подяки за підтримку; шляхи реалізації проекту не можуть бути обмежені одним завданням. Учням необхідно мати додаткові можливості для активного вивчення обраних цінностей за допомогою батьків, рекомендувати спортивні телепрограми, підручники. Педагоги можуть використовувати існуючі шкільні ресурси і ситуації для того, щоб періодично урізноманітнювати процес виховання.

Таблиця 1

Алгоритм реалізації проекту “Пізнай цінності олімпізму” в межах конкретно взятої загальноосвітньої школи

Етап	Заходи для реалізації проекту	Форма звітності	Відповідальні
I етап	-Ознайомлення персоналу школи з основними завданнями та перебігом реалізації проекту.	Виховні години, класні виховні години	Заступник директора з виховної роботи

	-Інформування учнів про завдання та послідовність реалізації проекту, ідеали і цінності олімпізму, запропоновані учням для засвоєння. Молодші класи (1–4): чесність, доброзичливість, хоробрість, повага до батьків, звичка ділитися надбаннями з оточуючими, допомога ближньому та інші. Середні класи (5–8): дотримання здорового способу життя, справедливість, почуття колективізму, прагнення вчитися і самовдосконалюватися, самоконтроль, упевненість у собі, протидія проявам пияцтва, наркоманії, бродяжництва, байдужості, насильства тощо. Старші класи (9–12): урівноваженість якостей тіла, волі і розуму, сприяння утвердженню мирного суспільства, взаєморозуміння між націями, чесна гра, любов, розуміння особливої ролі жінок у суспільстві, уміння гідно переносити поразку й образу та ін. -Збір і фіксація інформації про поведінку людей, що відповідає вищезгаданим цінностям та ідеалам. -Обговорення цінності зібраних ситуацій на класних годинах.	Усні перекази, зошити 3 нотатками Зошити 3 нотатками, аудіозаписи Аудіозаписи, відеозаписи, зошити 3 нотатками	Педагогі-організатори, класні керівники Педагогі-організатори, класні керівники
II етап	Визначення найбільш активних учасників та найбільш яскравих прикладів поведінки, гідної ідеалів олімпізму, заохочення грамотами і подяками	Урочисті збори, класні години, виховні години	Заступник директора з виховної роботи, педагогі-організатори

II етап (II семестр або половина семестру, чверть навчального року). Педагогічний колектив визначає найбільш активних учасників проекту та найбільш яскраві приклади прояву поведінки, гідної цінностей та ідеалів олімпізму, і в урочистих умовах заохочує грамотами та подяками (схема реалізації проекту зображена у табл. 1).

Найпростішими засобами, що могли б сприяти посиленню сприйняття школярами олімпійських ідеалів і цінностей, є:

а) обговорення того, яким чином складові олімпізму з'являються у навчальному та виховному процесі школи, у змісті навчальних матеріалів;

б) поєднання зусиль учителів різних предметів для вивчення

специфічних елементів олімпізму в різному контексті;

в) запрошення видатних спортсменів або спортивних керівників до школи або відвідування спортивних та інших організацій;

г) завдання для учнів складати списки зібраних ситуацій, що ілюструють поведінку, гідну ідеалів і цінностей олімпізму, та презентувати їх іншим групам школярів або в інших школах.

У результаті реалізації запропонованого проекту очікується, що учні набудуть:

– **знань** про найбільш поширені ідеали та цінності олімпізму;

– **умінь** вибирати та презентувати найбільш яскраві приклади, що ілюструють людську поведінку, гідну ідеалів та цінностей олімпізму, кооперуватись з однолітками та вчителями для досягнення мети проекту;

– **навичок** описувати і пояснювати цінність практичних учинків людей, які проявляють відповідність цінностям та ідеалам олімпізму в різних сферах життєдіяльності.

3.2. Збір і презентація інформації про ситуації

3.2.1. Збір інформації про ситуації

Як зазначалося вище, учням дається завдання збирати інформацію та повідомлення про події, що ілюструють людську поведінку, гідну ідеалів та цінностей олімпізму. Школярі можуть використовувати інформацію, отриману від друзів, спортсменів, педагогів, посадовців та інших осіб.

Для збору інформації може використовуватися інтерв'ю, запрошення видатних спортсменів до школи, відвідування спортивних установ та інших організацій, електронна пошта чи Інтернет.

3.2.2. Як описати випадок (ситуацію)

а) кожний практичний вчинок людей, що демонструють поведінку, гідну ідеалів олімпізму, повинен стосуватися лише однієї особи. У нашому проекті такими особами можуть бути спортсмени, посадовці, які працюють у сферах, обраних учнями;

б) кожна обрана подія повинна описуватися згідно із трьома складовими (додаток А): становище, в якому вона відбулася (наприклад,

інформація поєднана зі спортивною чи навчальною сферою), місце, де відбулася і час коли подія відбувалась тощо;

Для більш ефективної презентації ситуацій бажано робити фотознімки подій. Як відзначалося вище, кожен випадок повинен ілюструвати, що конкретно людина зробила, щоб продемонструвати поведінку в дусі ідей олімпізму.

Залежно від випадку для опису крок за кроком дій особистості можуть бути використані дієслова або послідовність дієслів. Також можна описати мову тіла (“...йдучи він (вона) поглянув(ла) на...”) і надати будь-яку інформацію, що могла б допомогти більш ефективній візуалізації дій людини. На цьому етапі учні можуть попросити людей, які допомагають їм збирати інформацію, пояснити причини, згідно з якими ситуація дала позитивні результати в певній сфері життєдіяльності. Наприклад, під час опису подій методично необхідним є використання дієслів: “...він сказав наступне..., він йшов до..., він організував подію з такими характеристиками..., він запросив...”.

3.2.3. Вимоги до ситуацій, що обираються

Передбачається, що збір інформації про випадки прояву людьми поведінки, що відповідає цінностям та ідеалам олімпізму, має проводитись з дотриманням таких вимог:

а) обрані ситуації повинні містити достовірну інформацію, таким чином, вони зможуть використовуватися як приклади або освітні засоби;

б) випадки (ситуації) повинні бути корисними для процесу навчання. Тому випадки не повинні бути рідкісними чи екстремальними;

в) випадки повинні включати різноманітні ситуації з навчання у школі, занять у спортивних секціях, позанавчальної діяльності, відвідання лікарських установ, із сім'ї школяра;

г) учням не варто писати про випадки, які є важкими для розуміння або неоднозначними.

Для підвищення результативності реалізації завдань, поставлених у проєкті, слід враховувати специфіку вікових груп, з якими він проводиться. Наприклад, специфіка роботи з дітьми молодшого шкільного віку передбачає пошук цікавих для дітей форм подачі теоретичного матеріалу. Ознайомлення школярів з теоретичним матеріалом необхідно проводити в

ігровій формі за активної участі дітей у процесі оволодіння знаннями. Ураховуючи вікові та психологічні особливості розвитку дітей молодшого шкільного віку, теоретичний матеріал подається у вигляді творчих завдань, які відкривають перед дитиною способи виходу за межі жорстких правил і пошуку самостійних шляхів отримання знань. Характер творчого мислення особливо яскраво проявляється в ситуації, коли дитина отримує завдання, яке не має наперед відомого, чітко запрограмованого, єдиного способу виконання [10].

3.2.4. Вимоги до діяльності та особистості педагога

Ефективність виховної діяльності педагога взагалі і, зокрема у конкретній ситуації досягається з допомогою деяких чинників:

- організації цілісного діяльнісно-виховного процесу відповідно до вимог законів, наукових рекомендацій і реальних потреб;
- досягнення соціально-ціннісного, цільового і змістовно спрямованого виховання, оптимальної його організації;
- розкриття і залучення сутнісного потенціалу кожного учня;
- досягнення згуртованості класу;
- особистого відношення до виконання обов'язків на високопрофесійному, творчому рівні;
- усебічного забезпечення виховного процесу.

У педагогічній роботі планують і реалізують такі виховні завдання: перспективні і найближчі, колективні й індивідуальні, ті які стосуються конкретних учнів. Під час реалізації даного проекту педагог повинен знаходити правильний підхід до кожного школяра, зуміти підтримати і розвинути в ньому позитивні прагнення, якості і нахили, піклуватися про його поведінку, культурне зростання під впливом виховних чинників, що передбачені у проекті.

Вимоги до особистості педагога як вихователя досить жорсткі. Від педагога багато в чому залежить формування особистості його учнів. Критерії педагогічної майстерності складаються із сукупності ділових та особистісних якостей. Обов'язковими діловими якостями педагога повинні бути: розуміння ідейних основ виховання у нашій країні, знання своєї справи, уміння організовувати колектив і знаходити важливий

підхід до учнів, уміння спостерігати і враховувати результати навчально-виховного процесу, бути культурним. До основних особистісних якостей, якими повинен володіти педагог-організатор (вихователь), відносяться: творча активність (креативність), гнучкість розуму, працьовитість, чесність, безкорисливість, принциповість, витримка, вимогливість, скромність, культура тощо.

Одним із проявів культури виховання є культура мови. Роль мови вихователя і вчителя має особливу значущість, тому що він часто діє в нестандартних умовах і зазнає впливу емоцій. Мислення і мова людини розвиваються в тісній єдності. Розрізняють дві основні функції мови: комунікативну (засіб спілкування між людьми) і семантичну, коли мова є засобом вираження думок, їх утворення і розвитку. Комунікативна функція мови поділяється на інформаційну, виразну і волевиявлення, якими викладач користується під час спілкування зі студентами.

Для того щоб мова педагога була змістовною і зрозумілою, доцільно користуватися короткими синтаксичними конструкціями, уникаючи зловживань спеціальними термінами. Багатослівність, повторення, інші мовні дефекти знижують рівень педагогічного процесу. Мова педагога відрізняється емоційною насиченістю, чіткістю і виразністю вимови, правильним акцентуванням та інтонацією, використанням метафор, порівнянь, епітетів і гіпербол.

Дієвість мови педагога полягає в її впливові на думки, почуття і волю тих, кого навчають, їх переконання і поведінку. Великий вплив робить виразна мова, уміле використання інтонації на додаток до правильно знайдених слів. Україй важливо враховувати і психологічний вплив слова на конкретну особистість. Неприпустимі грубі вирази, образливі зауваження і жаргонні терміни.

3.3. Шляхи реалізації проекту на загальнодержавному рівні

Запропонований проект може функціонувати у всіх регіонах України за організаційною схемою, що запропонована нижче (табл. 2–4), де відображено шляхи реалізації проекту залежно від віку і кількості учасників.

**Схема реалізації проекту на загальнодержавному рівні для
школярів молодших класів**

Група 1 Західні регіони	Група 2 Центральні регіони	Група 3 Північні регіони	Група 4 Східні регіони	Група 5 Південні регіони
Випадки демонстрації чесності серед: –Спортсменів. –Обслуговуючого персоналу Олімпійських ігор та інших змагань. –Медичних працівників. –Педагогів.	Випадки демонстрації доброзичливості серед: –Спортсменів. –Обслуговуючого персоналу Олімпійських ігор та інших змагань. –Медичних працівників. –Педагогів.	Випадки демонстрації хоробрості серед: –Спортсменів. –Обслуговуючого персоналу Олімпійських ігор та інших змагань. –Медичних працівників. –Педагогів.	Випадки демонстрації поваги до батьків серед: –Спортсменів. –Обслуговуючого персоналу Олімпійських ігор та інших змагань. –Медичних працівників. –Педагогів.	Випадки демонстрації звички ділитись надбаннями з оточуючими серед: –Спортсменів. –Обслуговуючого персоналу Олімпійських ігор та інших змагань. –Медичних працівників. –Педагогів.

Альтернативним шляхом реалізації проекту є можливість його впровадження на всеукраїнському рівні, наприклад під егідою Олімпійської академії України (ОАУ). Для того щоб проект був сприйнятий у межах країни, пропонується створити оргкомітет, членами якого будуть фахівці з олімпійської освіти. Для проведення роботи на місцях у всіх регіонах України за реалізацію проекту можуть відповідати регіональні відділення ОАУ, регіональні управління освіти і науки або регіональні відділення НОКу.

Послідовність реалізації проекту на всеукраїнському рівні:

1. ОАУ оголошує список запрошених регіонів для участі у проекті, збирає представників регіональних відділень або директорів експериментальних шкіл за регіонами (західні, центральні, північні, східні, південні) та інформує їх про цілі і завдання проекту, розповсюджує методичні рекомендації.

2. На загальнодержавному рівні проект може реалізовуватись протягом навчального року.

Перший етап (перший семестр): школи країни поділяються на п'ять

груп за регіональним принципом: західні регіони – Закарпатська, Львівська, Івано-Франківська, Чернівецька, Хмельницька, Тернопільська, Рівненська, Волинська області; центральні регіони – Вінницька, Черкаська, Кіровоградська, Полтавська, Дніпропетровська області; північні регіони – Житомирська, Чернігівська, Сумська, Київська області, м. Київ; східні регіони – Донецька, Луганська, Харківська області; південні регіони – Одеська, Миколаївська, Херсонська, Запорізька області, АР Крим, м. Севастополь, кожна з яких збирає інформацію про поведінку людей, гідну певних ідеалів або цінностей олімпізму (школярі молодших, середніх і старших класів окремо). Кожна група шкіл отримує окреме завдання проекту. Можливий опис (схема) завдань поданий у таблицях 2–4.

Таблиця 3

**Схема реалізації проекту на загальнодержавному рівні для
школярів середніх класів**

Група 1 Західні регіони	Група 2 Центральні регіони	Група 3 Північні регіони	Група 4 Східні регіони	Група 5 Південні регіони
Випадки демонстрації дотримання здорового способу життя серед: –Спортсменів. –Обслуговуючого персоналу Олімпійських ігор та інших змагань. –Медичних працівників. –Педагогів.	Випадки демонстрації справедливості серед: –Спортсменів. –Обслуговуючого персоналу Олімпійських ігор та інших змагань. –Медичних працівників. –Педагогів.	Випадки демонстрації почуття колективізму серед: –Спортсменів. –Обслуговуючого персоналу Олімпійських ігор та інших змагань. –Медичних працівників. –Педагогів.	Випадки демонстрації прагнення вчитися і самовдосконалюватися серед: –Спортсменів. –Обслуговуючого персоналу Олімпійських ігор та інших змагань. –Медичних працівників. –Педагогів.	Випадки демонстрації впевненості у собі серед: –Спортсменів. –Обслуговуючого персоналу Олімпійських ігор та інших змагань. –Медичних працівників. –Педагогів.

Результати по кожному з п'яти завдань відсилаються до ОАУ, яка перевіряє, чи відповідають вони встановленим нормам. ОАУ оцінює кожен випадок (ситуацію) за двома критеріями:

– чи ситуація відповідає культурним, правовим та етичним стандартам;

– чи є ситуація важливою для формування морально-етичних рис особистості.

Таблиця 4

**Схема реалізації проекту на загальнодержавному рівні для
школярів старших класів**

Група 1 Західні регіони	Група 2 Центральні регіони	Група 3 Північні регіони	Група 4 Східні регіони	Група 5 Південні регіони
Випадки демонстрації врівноваженості якостей тіла, волі і розуму серед: –Спортсменів. –Обслуговуючого персоналу Олімпійських ігор та інших змагань. –Медичних працівників. –Педагогів.	Випадки сприяння утвердженню мирного суспільства серед: –Спортсменів. –Обслуговуючого персоналу Олімпійських ігор та інших змагань. –Медичних працівників. –Педагогів.	Випадки розуміння особливої ролі жінок у суспільстві серед: –Спортсменів. –Обслуговуючого персоналу Олімпійських ігор та інших змагань. –Медичних працівників. –Педагогів.	Випадки демонстрації ідеалів чесної гри серед: –Спортсменів. –Обслуговуючого персоналу Олімпійських ігор та інших змагань. –Медичних працівників. –Педагогів.	Випадки демонстрації вміння гідно переносити поразку серед: –Спортсменів. –Обслуговуючого персоналу Олімпійських ігор та інших змагань. –Медичних працівників. –Педагогів.

Ця оцінка може бути надана через опитувальники чи конференції.

Другий етап (семестр): ОАУ виключає зі списку ситуації, що були оцінені як неприйнятні, і відсилає новий перелік ситуацій до регіональних відділень або експериментальних шкіл. Кожне регіональне відділення супроводжує ситуації та оцінює їх щодо освітнього контексту.

Третій – підсумковий етап: ОАУ видає “Освітній провідник” (можливо збірник з п’яти буклетів), який може включати перелік найбільш ілюстративних ситуацій, установки для втілення проекту у школах, перелік шкіл, учителів, членів ОАУ та інших організацій, які брали активну участь у проекті. У школах країни організовують дискусії або інші заходи, поєднані з проектом. Ці заходи організовуються на місцевому рівні з використанням існуючих ресурсів кожної школи. Заходи можуть також збагачуватись іншою діяльністю з олімпійської освіти або спортивними змаганнями в регіоні. Пропонується, щоб усі учні були

нагороджені дипломами (грамотами) за їх участь у проекті, тому що навіть незначні зусилля можуть привести до видатних досягнень.

Можна підвищити якість реалізації проекту, використовуючи більш досконале технічне та електронне обладнання. Більше того, бажано, щоб кожне подальше вивчення ситуацій відбувалося на основі переоцінки старих подій.

На загальнонаціональному рівні переваги проекту такі:

- доступність через використання існуючих шкільних ресурсів та кадрів, а також існуючих освітніх, спортивних і професійних організацій в кожній області;
- проект спонукає до відкриття нових шкільних концепцій (ідей) через взаємодію школи з навколишнім середовищем;
- можливість заохочення учнів шляхом нагородження дипломами за участь;
- гнучкість проекту: він може реалізовуватись як з однією школою, так і зі школами всіх регіонів країни. Проектні завдання дозволяють об'єднувати школи і створювати інші комбінації, які могли б сприяти адаптації до місцевих умов. Також можна організовувати реалізацію проекту на інших освітніх рівнях, використовуючи подану вище організаційну схему (табл. 2–4);
- фінансова доступність проекту: він може бути реалізований у будь-якій школі майже без витрат.

У загальнодержавному варіанті проекту необхідні витрати:

- а) ОАУ на видання “Освітнього провідника”, обробку зібраної інформації про події (ситуації), розсилання опитувальників (або, як альтернатива, організація зустрічей);
- б) регіональних відділень на друкування заохочувальних дипломів, грамот для учнів, які беруть участь у програмі, репродукцій подій і розсилання по школах.

Термінологічний словник

Виховна ланка – це окрема, самостійна частина виховної технології. Ланки поєднуються загальною метою.

Виховний ланцюжок є сукупністю взаємозалежних прийомів, що використовуються послідовно, і ланок для формування соціально-ціннісних якостей і звичок.

Засоби виховання – це все те, за допомогою чого педагог впливає на учнів. До засобів виховання відносяться: слово, наочність, кіно і відеофільми, бесіди, збори, традиції, література, надбання образотворчого і музичного мистецтва тощо.

Методи виховання – певні способи однорідного педагогічного впливу на учнів або взаємодії з ними з метою формування і розвитку в них якостей, необхідних для успішного виконання соціальних ролей і досягнення особистісно значущих цілей.

Прийоми виховання – це окремі випадки дій з використання елементів або окремих засобів виховання відповідно до конкретної педагогічної ситуації. Виховний прийом педагога визначає шляхи залучення сил і засобів для досягнення конкретного виховного впливу.

Стратегія виховання – шлях, який задає загальний задум, перспективи і план досягнення цілей виховання у процесі вирішення практичних завдань.

Тактика виховання відповідно до стратегії визначає систему організації виховної діяльності в навчальному закладі в цілому і з кожною конкретною людиною зокрема.

Техніка виховання характеризує сукупність прийомів, операцій та інших дій педагога щодо використання виховного інструментарію у професійній діяльності.

Технологія виховної діяльності – це сукупність методологічних та організаційно-методичних установок, що визначають підбір, компонування і порядок включення виховного інструментарію. Вона визначає стратегію, тактику і техніку організації процесу виховання. Складовими елементами виховної технології є прийом, ланка, ланцюжок.

Література

1. Акулова К. Ю. Педагогические условия формирования у студентов готовности самопознанию в процессе физического воспитания: автореф. дис. на соискание уч. степени канд. пед. наук: спец. 13.00.08 "Теория и методика физического воспитания, спортивной тренировки, оздоровительной и адаптивной физической культуры" / К. Ю. Акулова. – Москва, 2006. – 20 с.
2. Бальсевич В. К. Спортивный вектор физического воспитания в российской школе / В.К.Бальсевич.- М.: Теор. и практ. физ. культ. и спорта, 2006. – 111 с.
3. Бех І. Д. Цінності як ядро особистості / І.Д. Бех // Цінності освіти і виховання / за ред. О. В. Сухомлинської. – К., 1997. – С. 8–12.
4. Боришевський М.Й. Духовні цінності як детермінанта громадянського виховання особистості / М.Й.Боришевський // Цінності освіти і виховання / за ред. О. В. Сухомлинської. – К., 1997. – С. 21–25.
5. Булатова М. Олимпийское образование в Украине: методология, организация, практические результаты (1991-2002 гг.) / М. Булатова, В. Платонов // Практика олимпийского образования: материалы конференции. – М.: Советский спорт, 2002. – С. 32–36.
6. Высоцки Ц. Олимпийское образование в контексте проблемы формирования разностороннего развития личности / Ц. Высоцки // Мир спорта. – 2004. – № 3. – С. 120–124.
7. Георгиадис К. Теоретические основы олимпийского образования / К. Георгиадис // Наука в олимпийском спорте. – 2007. – № 2. – С. 13–16.
8. Гуслистова И. И. Методология интегративного подхода к олимпийскому образованию / И. И. Гуслистова // Мир спорта. – 2004. – № 4. – С. 82–86.
9. Кодекс честі олімпійця України. – Додаток до постанови № 30 НОК України від 20 квітня 2006 року.
10. Москаленко Н. В. Разом з Фізкультуркіним : навч. посібник / Н. В. Москаленко, Н. М. Ломако. – Дніпропетровськ, 2005. – 44 с.
11. Олімпійська хартія: Міжнародний олімпійський комітет. Перше офіційне видання / переклад В. Кулика, В. Геращенко, В. Снегирева. – К. : Олімпійська література, 1999. – 96 с.

12. Платонов В. Н. Олимпийский спорт как система знаний и сфера деятельности / В. Н. Платонов, В. В. Петровский // Наука в олимпийском спорте. – 1995. – № 2. – С. 31–36.
13. Родиченко В. С. Олимпийская идея для России / В. С. Родиченко. – М. : Советский спорт, 1998. – 158 с.
14. Сергеев В. Н. Олимпийское образование: определение сущности и перспективы направлений научных исследований / В. Н. Сергеев // Теория и практика физ. культуры. – 2001. – № 7. – С. 48–49.
15. Столяров В. И. Актуальные проблемы теории и практики олимпийского образования детей и молодежи / В. И. Столяров // Физическая культура: воспитание, образование, тренировка. – 1998. – № 4. – С. 13–20.
16. Столяров В. И. Олимпийская концепция Пьера де Кубертена и современность / В. И. Столяров // Олимпийский бюллетень. – 2005. – № 7. – С. 84–94.
17. Сухомлинська О. В. Цінності в історії розвитку школи в Україні / О. В. Сухомлинська // Цінності освіти і виховання / за ред. О. В. Сухомлинської. – К., 1997. – С. 3–8.
18. Твій перший олімпійський путівник / [за заг. ред. М. М. Булатової]. – [2-ге вид.], доп. – К. : Олімпійська література, 2007. – 104 с.
19. Центр олимпийских исследований и образования при Украинском государственном университете физического воспитания и спорта // Наука в олимпийском спорте. – 1994. – № 1. – С. 1.
20. Kenneth Wexley and Gary Latham. Identifying Training Needs in Lloyd S. Baird, craig Eric Schneier, Dugan Laird, The Training and Development Sourcebook, Human Resource Development Press, Ambrest, Massachusetts, Third printing, November, 1985.

Додаток

Схема опису ситуації, що ілюструє поведінку, яка відповідає цінностям та ідеалам олімпізму:

1. Місце, де відбулась подія : (місто, селище, школа, спортивна зала, майданчик, стадіон, лікарня та ін.).

2. Час (рік, дата, пора року тощо..).

3. Особа, яка брала участь у події (хто саме за професією, навчальним закладом).

4. Безпосередньо опис події.

5. Рекомендовано для опису ситуацій такі словосполучення:

- “...він сказав наступне...”;
- “...йдучи він звернув увагу на...”;
- “...він зробив...”;
- “...він запросив...”;
- “...він організував подію.....” та ін.

Навчальне видання

ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ НА ОСНОВІ ЦІННОСТЕЙ ОЛІМПІЗМУ

Методичні рекомендації для педагогів-організаторів і вчителів щодо
реалізації аксіологічного компонента олімпійської освіти школярів

Укладач **ТОМЕНКО Олександр Анатолійович**

Суми: Видавництво СумДПУ, 2009 р.

Свідоцтво ДК № 231 від 02.11.2000 р.

Відповідальний за випуск **Бугаєнко В.В.**

Комп'ютерний набір та верстка **Заніна О.Ю.**

Здано в набір 17.03.09. Підписано до друку 14.04.09.

Формат 60x84/16. Гарн. Arial. Друк ризогр. Папір друк.

Умовн. друк арк. 2,3. Обл.-вид. арк. 2,2. Тираж 100. Вид № 31.

Видавництво СумДПУ ім. А.С. Макаренка

40002, м. Суми, вул. Роменська, 87

Виготовлено на обладнанні СумДПУ ім. А.С. Макаренка